

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЖИТТЕУСТРОЮ НАРОДІВ

В сучасній Україні протягом останніх двох десятиліть відбувається перехід від радянського до пострадянського життєстрою народу, що характеризується домінуванням негативних тенденцій практично у всіх сферах життя нашого суспільства. Україна перейшла із розряду країн «другого світу» до розряду країн «третього світу», перетворилася на країну масової бідності та масштабних соціальних проблем, але найбільшою загрозою для майбутнього українського народу постає розвиток демографічної ситуації в Україні.

Деякі дослідники застерігають про загрозу зникнення української нації. О. І. Гринів зазначає: «За прогнозами закордонних фахівців, на 2004 – 2050 роки Україна може опинитися на першому місці серед країн за негативним загальним приростом населення, який становитиме 45,2 відсотка, що вдвічі більше від аналогічного показника Росії (21,5 відсотка), і як наслідок до 2050 року спад кількості населення становитиме 21,8 млн. осіб... За нашою країною йдуть Грузія (41,2 відсотка), Болгарія (34,6 відсотка), Білорусь (29,3 відсотка), Латвія (26,1 відсотка)... Попри прогнозний характер цих показників, вони не можуть не тривожити, адже Грузія, яка йде зразу після України, живе в стані перманентної громадянської війни і відзначається масовою еміграцією людності в інші держави... Виходить, що через 90 чи й навіть 70 років наша нація може перестати існувати» [5, с. 28]. Небезпідставною категоричністю виділяється оцінка розвитку демографічної ситуації в Україні, яку дав В. Ільїн. «У представлених фактах сучасного ГЕНОЦИДУ (офіційні дані Держкомстату України) мають місце неспростовні докази, що ГЕНОЦИД направлений проти російськомовних груп населення: темпи вимирання і зубожіння населення Півдня і Сходу України в 2,5-3,5 разу перевищують темпи смертності і зубожіння на Західній Україні. За останніх 16 років народжуваність в Україні скоротилася в три рази, коефіцієнт приросту населення в Україні найнижчий в Європі – «-7,6» на тисячу населення... За даними Держкомстату за останні роки на Україні число росіян скоротилося на 30%, білорусів – на 40%, українців – на 5%. Проте чисельність кримських татар збільшилося в 5,3 рази, вірмен – на 85%, азербайджанців – на 25%, корейців – на 50%, турків – в 34 рази, арабів – в 5,5 разів. ... Дітей до 14 років в Україні сьогодні на третину менше, ніж в 1992 році (5 млн. чол. замість 7 млн.). Тільки грошове заохочення народжуваності, без нормальних умов існування молодих сімей, призвело до того, що різко (у три рази) збільшилася смертність дітей до одного року. Більшість дітей народжується у неблагополучних сім'ях. ООН заявляє про те, що Україна занесена в список вимираючих націй» [7, с. 177-178].

Серед основних причин погіршення демографічної ситуації в Україні Л. П. Горкіна виділяє: 1) погіршення якості життя; 2) зміна цінностей (для багатьох жінок робота стала важливішою за сім'ю); 3) зміна традиційного життєвого устрою (виділив – С.В.); 4) домінування міського способу життя над сільським; 5) зростаюча диференціація рівня доходів найбагатших та найбідніших верств населення [4, с. 31]. Отже, зміна традиційного радянського життєстрою на пострадянський і пов'язані з нею соціальні зміни (різка диференціація доходів населення, погіршення якості життя більшості громадян України, зміна системи цінностей) кардинально погіршили демографічну ситуацію в Україні, призвели до демографічної кризи і створили загрозу демографічної катастрофи, тобто вимирання і зникнення української нації.

Проблему впливу глобалізації на життєустрій народів світу досліджують чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких найбільш плідними уявляються Б. В. Аксюмов, О. Г. Білорус, В. М. Геєць, М. І. Дробноход, Ю. І. Збітнев, В. В. Зінченко, С. Г. Кара-Мурза, С. Б. Кримський, Ю.В. Павленко, М. А. Павловський, О. С. Панарін, Ю. М. Пахомов, О. А. Платонов, М. І. Сенченко, Дж. Стігліц, С. Хантінгтон та інші. Вітчизняні науковці визнають вплив глобалізації на життєустрій народів, але при цьому відсутній аналіз взаємозв'язку процесу глобалізації і феномена життєстрою народу.

Мета дослідження – аналіз теоретичних уявлень про взаємозв'язок процесу глобалізації та життєстрою народу.

В сучасному світі стан соціального організму країни визначається впливом двох основних факторів: життєстрою народу, який є системою забезпечення самовідтворення і розвитку соціального організму країни, і глобалізації, яка перетворилася на важливий чинник, що впливає на

долю народів світу. Зовсім не випадково фахівці актуалізують ідею обережного ставлення до глобалізації та пропонують поміркувати, «що то за феномен «глобалізація», а головне, якою мірою вона зумовлює та проектує життя не лише суспільств, держав, країн у цілому, а й окремого звичайнісінького громадянина...» [3, с. 25].

Життеустрій народу постає як історично утворений порядок взаємозв'язку людини, природи і суспільства в соціальному організмі певної країни, що відображає систему забезпечення самовідтворення і розвитку цього організму. Форма життеустрою народу відображена відтворювальними процесами, які є складовими та формоутворюючими процесу суспільного відтворення і надають життеустрою властивості системної цілісності: 1) відтворення людини; 2) відтворення виробництва і споживання; 3) відтворення виробничих відносин і соціальної структури; 4) відтворення політичної системи суспільства; 5) відтворення техносфери; 6) відтворення соціокультурної сфери соціуму; 7) відтворення способу життя соціальних суб'єктів.

Фахівці зазначають, що глобалізація постає як об'єктивний соціальний процес, рух до економічної і політичної взаємозалежності країн і регіонів світу до такого рівня, коли можливим і необхідним стає створення єдиного правового поля та світових органів економічного і політичного управління. Глобалізація є процесом, породженим початком інформативної революції, вона уможливилась після подолання протистояння світової капіталістичної і комуністичної систем. Саме поняття «глобалізація» в науковий обіг увів американський вчений-економіст Р. Робертсон у 1985 р. Він визначив глобалізацію як історичний процес посилення контактів між різними частинами світу, що призводить до зростаючої одноманітності у житті народів планети [16, с. 246]. Отже, науковці визнають, що розвиток соціального організму країни в сучасному світі зазнає впливу глобалізації, яка спрямована на уніфікацію життя різних народів.

Глобалізація виступає вирішальним чинником, що визначає взаємодію цивілізацій та породжує міжцивілізаційні конфлікти в сучасному світі.

Сутність кожної цивілізації виявляється в певній специфіці уявлень про оточуючий світ, що склалися в суспільній свідомості народу або групи народів. Найбільш обґрунтованим постає підхід, за яким цивілізацію розглядають як світоглядний фундамент, на якому відтворюється ідентичність певного народу або групи народів: «цивілізація – це цілісний комплекс уявлень суспільства про світ і своє місце в ньому, це колективна думка суспільства, усвідомлюючий себе і конструюючий своє майбутнє дух народу або спільноти народів» [15, с. 90]. Цей підхід дозволяє виділити не лише культурне ядро, а й інституціональну основу цивілізації. «Якщо культура – це все поле інтелектуального і духовного пошуку, весь комплекс смислів, цінностей, що мають ходіння в тому або іншому суспільстві, то цивілізація – це «ущільнена», кристалізована культура, що осіла в деяких довгочасних цінностях, мисленевих парадигмах, що витримали тест на міцність, на тривалість, на деяку усередненість, а, значить, на широку трансльованість у часі й просторі. Крім того, цивілізація складається не лише з цінностей, але й з інститутів, що підкреслює факт укоріненості відповідних елементів культурної спадщини в соціумі» [12, с. 37].

Аналіз існуючих концепцій свідчить, що тривалий час процес глобалізації розглядався як наслідок вестернізації – поширення західної моделі розвитку на всі світові регіони. Однак практика не підтвердила подібних концептуальних обмежень. Деякі дослідники намагалися поєднати концепцію глобалізації з концепцією соціального постмодернізму, виходячи з того, що Модерн породив Європу як соціальну систему, здатну до послідовного, лінійного прогресивного розвитку. Прибічники такого підходу помилково вважали, що Постмодерн усуває моноцентричну модель світового господарства. Розпад СРСР і перехід до однополярної системи виявили хибність ідентифікації ери глобалізму з соціальним Постмодерном. Лише в 90-ті роки з'явилося більш обґрунтоване розуміння соціальної суті глобалізації. Її почали розглядати як комплексне геополітичне, геоекономічне, геосоціальне та геокультурне явище, головний процес світового розвитку. Американські вчені уникають розкриття глибинної, соціальної суті глобалізму. Вони визначають її лише як механізм усунення протиріч між американізацією виробництва та споживання і національними економічними особливостями різних країн. Але ці дослідники підводять нас до висновків, що заперечують їх власні концепти. По-перше, якщо глобалізація є політичною, економічною і соціальною системою постмонополістичного капіталізму, що є імперіалізмом, то глобалізація неминуче веде до суспільного, соціально-економічного устрою, який є новим імперіалізмом. Таким чином, постмонополістичний капіталізм – глобалізм – це імперіалізм

сучасної ери розвитку людства, що має нову політичну й соціально-економічну якість. «Старий» імперіалізм базувався здебільшого на національних монополіях і був обмеженим, а нинішній глобалізм спирається на силу всесвітніх монополій, що зростають до гігантських масштабів, особливо завдяки синергетичному ефекту глобальної інтеграції. По-друге, якщо суверенні нації-держави хочуть вижити в умовах глобального імперіалізму, вони можуть протиставити йому лише два контраргументи – величезну соціальну силу народного підприємництва у формі малого і середнього бізнесу та регіоналізм у формі висококонкурентних регіональних виробничо-економічних структур кластерного типу. Тільки в такому разі потуга внутрішньої соціальної інтеграції націй-держав буде більшою за тиск зовнішніх факторів, що покликані зруйнувати національну оболонку, відкрити кожну країну як новий сегмент ринку, де панують глобальні монополії – носії нового корпоративного глобалізму – імперіалізму [2, с. 3-4].

Глобалізація постає світовим процесом, який формує новий суспільний і соціально-економічний устрій у світовому масштабі, змінюючи життєустрій народів світу і підпорядковуючи їх інтересам всесвітніх, глобальних монополій. В умовах панування цих монополій різко загострюється проблема виживання суверенних націй-держав. Основним наслідком глобалізації стало формування нового світового порядку, що характеризується поділом країн на основні групи, відмінні за місцем у світовій економіці та перспективами розвитку. Науковці визнають, що на рубежі другого і третього тисячоліть людство знову виявилось поділеним на якісно відмінні між собою цивілізаційні кластери: 1) *країни «золотого мільярда»* – близько 30 країн – технологічних лідерів, які генерують вищі технології, інтелектуально експлуатують весь світ і піднялися до рівня інформаційних суспільств. Вони досягли такого рівня та якості глобальної конкурентоспроможності, завдяки якому мають всі можливості не дати іншим країнам себе «наздогнати і перегнати»; 2) *країни «другого класу»* – близько 20 країн, які до певної міри можуть використовувати високі технології та хоча б гіпотетично ставлять перед собою цілі розвитку, співзвучні з орієнтирами чільної тридцятки; 3) *країни-аутсайдеру («третьій світ»)* – понад 150 країн, не здатних до конкурентного саморозвитку в глобалізованому світі й приречених на незворотну бідність, прогресуючий занепад, деградацію та політичну смерть. Ці кластери утворюють нову систему світоустрою – систему глобалізму, яка уже стала домінуючим чинником світового розвитку. В її основі – зрощування інтересів, стратегій і механізмів світового панування наймогутніших держав, глобальних транснаціональних корпорацій і міжнародних організацій [18, с. 8].

В.В. Зінченко охарактеризував процес формування і структуру світового соціоісторичного суперорганізму. У XIX – на початку XX ст. відбувся розподіл усього світового суспільно-історичного простору, а у другій третині XX ст. міжнародної капіталістичної системи на основні частини: **центр і периферію**. У центрі існував **ортокапіталізм**, на периферії – периферійний, залежний капіталізм (**паракапіталізм**). **Ортокапіталізм** – це перший в історії людства заснований на експлуатації суспільний устрій, який на певному етапі свого розвитку, на стадії «пізнього капіталізму» другої половини XX ст., забезпечив достатньо високий життєвий рівень для людей, що не належать до пануючого класу. **Пізній капіталізм** характеризується виникненням і розвитком «держави загального добробуту» (перші десятиліття другої половини XX ст.); переходить у стадію глобального капіталізму, за якого поновлюється абсолютне зубожіння і йде демонтаж «держави загального добробуту» (з останніх десятиліть XX ст.). **Ортокапіталістичний центр** експлуатував і експлуатує паракапіталістичну периферію. Сучасний світовий суперорганізм формується на ґрунті існуючих соціоісторичних організмів, які можна розподілити на чотири групи. Перша група – світова ортокапіталістична система. Друга – стара залежна периферія. Третя – соціоісторичні організми, що входили в неополітарну систему, а зараз вступили на шлях капіталізму, знаходяться в різній мірі залежності від центру і у всіх них формується периферійний капіталізм. Це – **нова залежна периферія**. Друга і третя групи утворюють залежну периферію нової епохи. Четверта група – країни, що зберегли свою незалежність від центру. До неї входять декілька соціоісторичних організмів колишньої неополітарної системи (Китай, В'єтнам, Куба, Беларусь) та низка країн старої периферії, що розірвали ланцюги залежності від центру (Венесуела, Іран). Це – незалежна периферія [6, с. 214].

Глобалізація перетворилася на чинник, що має позитивні результати для Західної цивілізації (країн «золотого мільярда») і негативні результати для більшості народів, які до неї не належать. За

оцінкою вітчизняних дослідників, глобалізація вносить глибокі зміни в життя народів сучасного світу, закладаючи основне протиріччя розвитку людства. «Впадає в око різюча нерівноправність компонентів, що утворюють глобальну цивілізацію, усе зростаюча прірва (зокрема за параметрами якості життя пересічної маси людей) між їх провідною ланкою – Заходом, групою найбільш розвинутих країн, що вийшли на рівень інформаційного суспільства, і іншим людством, яке все різючіше відстає від світових лідерів. Останні, використовуючи свою економічну й військово-технічну перевагу, змогли організувати навколо себе (і у своїх власних інтересах) інше людство, мобілізувати природні і людські ресурси планети в інтересах власного прискороного розвитку, зростання своєї могутності і комфортності життя. Здійснювалося і здійснюється це відповідно до принципу нееквівалентного обміну. Його наслідком є виснаження ресурсів більшості регіонів планети і погіршення якості життя їхніх мешканців, включених у процес глобалізації. Тому основною контрверсою глобалізації є протиріччя (що посилюється) між групою найбільш розвинутих країн Заходу й рештою людства, яка зазнає експлуатації (в основному через нееквівалентний обмін) з боку світових лідерів й все більше, у своїй масі, відстає від них. Це відставання в багатьох випадках, якщо не майже повсюдно, набуває незворотного характеру» [8, с.248-249].

Існуюча система світоустрою характеризується гострими цивілізаційними конфліктами, які С. Хантінгтон назвав «зіткненням цивілізацій». Протистояння між Заходом і країнами інших цивілізацій проявляється у сфері формування народами власного життєустрою.

Досліджуючи витoki конфлікту цивілізацій у сучасному світі, Б. Аксюмов доводить, що цивілізації конституюються на аксіологічному, світоглядному фундаменті, а тому конфлікт цивілізацій можна визначити як конфлікт між цінностями, ідеями, принципами, світоглядними парадигмами, між суб'єктами, які ідентифікувалися на їх основі, як конфлікт не з приводу того, чим жити, а з приводу того, як жити. Концепт «конфлікт ідентичностей» є ключовим для пояснення феномену «конфлікт цивілізацій» [1, с. 36-37]. Звідси висновок: «конфлікт цивілізацій – це конфлікт між різними культурними парадигмами світоосмислення, моделями цивілізаційного життєустрою» [1, с. 97].

Та модель управління людством, яка домінує в сучасному світі, відображає практичне втілення концепції «золотого мільярда». М. Сенченко розкриває зв'язок між поняттями «система управління» і «життєустрій» через поняття «концептуальна влада», яке відображає домінуючий вплив певних концепцій на суспільну свідомість як ідейну основу управління суспільством. «Суб'єктивна мета концептуальної влади – реалізація двох полярних суспільних систем і відповідних їм систем управління соціально-економічними процесами. Систему управління, яка дотримується своєрідного принципу еквівалентності під час обміну виробленими людьми засобами життя (їжа, одяг тощо), умовно можна назвати **справедливою системою**, а державу чи общину, яка живе за цим принципом, – **суспільством соціальної справедливості**. Інша за метою концепція управління ґрунтується на порушенні принципу «еквівалентності». Таку концепцію життєустрою та відповідну їй систему управління можна назвати **системою егоїзму** чи **системою лихварства**. Відомо, що 45% сукупного доходу населення планети – у руках 358 лихварських банківських сімейних кланів, які утворюють Фінансовий інтернаціонал. ... За даними ООН (Доповідь ООН «Показники світового розвитку в 2000 році», квітень 2000 р.), на 57% населення світу припадає лише 6% світового доходу (близько 30 доларів щомісяця на людину). Це свідчить про те, що лихварська система життєустрою домінує на планеті» [14, с. 80-81].

С. Хантінгтон назвав причини зростання конфліктності у відносинах цивілізацій. По-перше, відмінності між цивілізаціями не тільки реально існують – в історичному досвіді, мові, культурі, традиціях, релігії, а й мають глибоке коріння, будучи продуктом століть, а тому незабаром не щезнуть. Вони набагато істотніші, ніж відмінності між ідеологіями та політичними режимами. По-друге, світ стає дедалі тіснішим; взаємодія між народами різних цивілізацій постійно зростає, що посилює як їхню самосвідомість, так і усвідомлення відмінностей між цивілізаціями та народами «всередині» цивілізацій. По-третє, процеси економічної модернізації і соціальних змін, що відбуваються у всьому світі, відривають людей від правічних джерел їхньої самобутності, послабляють національну державу як одне із її джерел. По-четверте, зростання цивілізаційної самосвідомості посилюється завдяки подвійній ролі Заходу. Захід перебуває на вершині своєї могутності, а в незахідних країнах зростає неприйняття західних цінностей, спостерігається

феномен повернення до джерел свого національного буття, що проявляється в таких явищах, як «азіатизація» Японії, «індусизація» в Індії, «реїсламізація» Середнього Сходу після провалу західних ідей соціалізму і націоналізму. *Захід дедалі більше натрапляє на протистояння цих країн, які мають бажання, волю та ресурси будувати життя за своїми, а не західними зразками.* Цьому сприяє «девестернізація» і «туземізація» місцевих еліт, які в минулому, здобуваючи освіту в Оксфорді, Сорбонні чи Сендхерсті та вбираючи західні цінності й норми поведінки, були головними провідниками західного впливу. Правда, західні, американські, культура, стиль життя і звички стають дедалі популярнішими серед народних мас. По-п'яте, культурні особливості та різноголосиці найменш мінливі, і не так легко піддаються примиренню, компромісам, на відміну від політичних і економічних [17, с. 12-13].

Глобалізм породжує кризу, яка становить найбільшу загрозу людству, оскільки виживання і розвиток країн «золотого мільярда» забезпечується за рахунок народів периферії капіталістичної системи. Фахівці стверджують, що «глобалізація зумовлює створення принципово нової системи економічних відносин, які забезпечують виживання і розвиток найсильнішим державам. Але така система, разом із новими продуктивними силами і специфічною організацією виробництва – це фактично новий соціально-економічний устрій, новий суспільний лад, яким є глобалізм. Саме він забезпечує виживання та розвиток країнам-глобалізаторам за рахунок небаченої за масштабами економічної експансії в інші країни. Подібний економічний імперіалізм, породжений глобалізацією, становить сьогодні найбільшу загрозу людству, оскільки переводить увесь світовий розвиток у кризову, злорякисну фазу. Криза глобального капіталізму і глобалізму вже розпочалася [2, с. 5].

Глобалізація спрямована на руйнування життєустрою тих народів, які не належать до західної цивілізації. Аналізуючи зміст цієї проблеми, О. Панарін позначив механізм руйнівного впливу глобалізації на життя народів: «виклик глобалізації полягає в усуненні всіх засобів національного протекціонізму і самозахисту слабких, які відстоюють своє право на історичний розвиток, на прилучення до благ індустріалізації і просвітництва. Вищою світовою інстанцією, яка визначає, хто гідний розвитку, а кому краще не витратити на це сили і ресурси, визнається анонімна інстанція – ринок. Ця інстанція роковим чином змінює пріоритети гуманістичної класики, об'являючи науку, освіту і культуру, як і саму перспективу прориву до постіндустріального майбутнього, привілеєм найбільш багатих націй і багатих шарів усередині націй. ... Необхідно подолати новий економічний фетишизм – віру в ринок як єдину непогрішну інстанцію, яка визначає, кому розвиватися та жити на цій планеті, а кому – ні, й відновити гуманістичні пріоритети, підключивши інші інстанції, здатні скоригувати соціально підсліпувату «невидиму руку» ринку більш зрячою історичною творчістю» [10, с. 27].

Система глобалізму забезпечує соціально-екологічний баланс лише для країн «золотого мільярда», перетворюючи інші країни на екологічний смітник. За оцінкою провідних фахівців, традиційні цивілізації орієнтувалися на просте відтворення виробництва і стосовно до природно-господарських умов регіонів планети вже в давнину виробили оптимальні форми соціально-екологічного балансу. Пізніше Захід, базуючись на індустріальній системі розширеного відтворення, розгорнув глобальне використання ресурсів планети у власних інтересах, тим самим виснажуючи їх і завдаючи непоправної шкоди довкіллю. Турбуючись про якість власного життя, Захід став піклуватися про охорону навколишнього середовища у Західноєвропейсько-Північноамериканському ареалі, створюючи шкідливі виробництва подалі від себе і розміщуючи їх відходи в інших частинах планети. Такий підхід дав початок утворенню двох типів якісно різних штучних ландшафтів. Перший утворюється і підтримується з урахуванням вимог до довкілля з боку багаті частини людства, відповідає науковим вимогам і визначає екологічну ситуацію у розвинених країнах. Другий утворюється стихійно в бідних регіонах планети, що спеціалізуються на брудних виробництвах і не дотримуються екологічних вимог [9, с. 14-15].

Глобалізація розриває зв'язок національної еліти з власним народом. Це проявляється в тому, що процес глобалізації супроводжується розривом типів соціального часу, характерних для еліт, з одного боку, і широких мас – з іншого. Коли наділені монополією на друковане слово кола говорять про глобалізацію, вони «забувають» відзначити, що еліти й маси входять у глобальний світ з *неоднаковою швидкістю*. Чим більше глобалізується простір еліт, роблячись відкритим і мобільним, тим більше локалізується і «натуралізується» простір мас, віддаляючись від модерну до архаїки [11, с. 619]. Аналізуючи протиріччя глобалізації, Ю.В. Павленко виділяє проблему

утворення глобальної соціальної структури, яка відриває національну еліту від власного народу. Він зазначає: «У результаті зростаючої інформаційно-технологічної та економічної нерівності все більшою стає соціальна прірва між багатотою і бідною частинами людства. Можна навіть говорити про утвердження глобальної, надкраїнової, тобто світової, соціальної структури. Її утворять надклас багатих і надклас бідних. Представники пануючого надкласу є власниками і співвласниками світового капіталу, що функціонує через національні, а все більше через транснаціональні фінансові структури, які базуються у найрозвиненіших країнах Заходу. Вони охоплюють більшість населення західних країн, а також такі прошарки населення незахідних держав, що працюють в інтересах цих структур (компраторська буржуазія, що забезпечує інтереси західних корпорацій у своїх державах, корумповані уряди та інтелектуали, що створюють для цього ідеологічне забезпечення, та ін.)» [9, с. 12-13].

Аналізуючи невидимі засоби впливу на життя народів (засоби та зброю, що використовуються у невидимих інформаційно-психологічних війнах Заходу), М.І. Сенченко розкрив механізм впливу глобальних центрів Заходу на розвиток країн периферії капіталістичної системи і показав, як нові технології влади перетворюють умови розвитку країн периферії капіталістичної системи на умови їхньої деградації. Для «обґрунтування» своїх расистських планів нового світового порядку закулісна влада розробила декілька теорій, оновивши старі, точніше наповнивши їх новим змістом. Серед них важливе місце займає теорія «золотого мільярда», включаючи зміст глобалізації щодо народів периферії. «Процеси глобалізації (установлення нового світового порядку) значною мірою засновується на нових технологіях влади. Підпорядкування країн периферії досягалось гальмуванням їх розвитку. Для цих країн три складові прогресу (соціальна, цивілізаційна, модернізаційна) перетворилися у складові зі знаком мінус. По-перше, проводилася демодернізація країн – утискання високих технологій, «втеча мізків», перетворення країн в сировинний придаток. По-друге, зречення від традицій, від основ своєї цивілізації, прийняття західної цивілізації, американського способу життя за єдиний зразок. По-третє – організація соціальних протиріч, національних і конфесійних конфліктів. Таким чином, умови розвитку перетворювалися на умови деградації» [13, с. 30, 35].

Всіх змін, що зумовлені дією механізму впливу глобальних центрів Заходу на розвиток країн периферії капіталістичної систем, зазнала на собі сучасна Україна. У змістовній характеристиці впливу Заходу на українське суспільство С. Кримський і Ю. Павленко доводять, що обраний Україною, «за вказівкою МВФ та інших «міжнародних» (фактично – західних) організацій, курс призвів до її системної деградації, яка охопила всі сфери життя від промислового і сільськогосподарського виробництва до охорони здоров'я, освіти, науки і культури, від галузей, що забезпечують життя суспільства, до сфер його біологічного і соціокультурного відтворення» [8, с. 255].

Правлячі кола України продовжують ігнорувати негативний вплив Заходу на життєустрій українського народу. Захід продовжує вимагати від України руйнування великих систем життєустрою, тобто інституціональних матриць, на яких відтворюється життя народу. М.І. Сенченко застерігає про згубність того шляху, на який Захід наполегливо спрямує Україну. «Відмова від державного регулювання, яке здійснюється в Україні, також викликає тяжкі наслідки, які покажуть себе не зразу. Тут істотну роль відіграє втрата можливості відвертати надзвичайні ситуації, аварії. Але вони неминучі. Міжнародний валютний фонд висуває Україні вимоги ліквідації «природних монополій», таких як єдина енергосистема, єдина система залізничних доріг і створення на їхньому місці «конкурентного середовища». Але саме ці системи відповідають сучасному рівню продуктивних сил. Вони створюють запас міцності, дозволяють маневрувати ресурсами, швидко ліквідувати наслідки аварій та позаштатних ситуацій. Наслідком рекомендацій МВФ стануть замерзаючі будинки, відключення освітлення, розвал єдиної мережі залізничних доріг та дезорганізація шляхів сполучення по країні. Здавалося б, випадкові процеси приведуть до катастрофи. В час відсутності регулювання аварійність має принципове значення. Там, де дрібній фірмі (або сукупності фірм) приходить кінець, великі об'єднання знаходять вихід. Поступово побічні наслідки відмови від державного регулювання будуть набувати все більш загрозливого характеру» [13, с. 479-480].

Дослідження теоретичних уявлень про взаємозв'язок процесу глобалізації та життєустрою народу дає підстави для наступних висновків. Як зарубіжні, так і вітчизняні дослідники визнають

вплив глобалізації на життєустрій народів. Глобалізація постає світовим процесом, який формує новий суспільний і соціально-економічний устрій у світовому масштабі, змінюючи життєустрій народів світу і підпорядковуючи їх інтересам всесвітніх, глобальних монополій. Протистояння між Заходом і країнами інших цивілізацій проявляється у сфері формування народами власного життєустрою. Глобалізм породжує кризу, яка становить найбільшу загрозу людству, бо виживання і розвиток країн «золотого мільярда» забезпечується за рахунок ресурсів народів периферії капіталістичної системи. Глобалізація спрямована на руйнування життєустрою неєвропейських народів. Система глобалізму забезпечує соціально-екологічний баланс лише для країн «золотого мільярда», перетворюючи інші країни на екологічний смітник. Глобалізація розриває зв'язок національної еліти з власним народом. Глобалізація проявляється впливом Заходу на життєустрій українського народу, що призвів до деградації усіх сфер життя українського суспільства в кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Продовження ігнорування правлячими колами України взаємозв'язку глобалізації та життєустрою народу, бездумне та безоглядне виконання вказівок МВФ загрожує подальшим руйнуванням інституціональних матриць, на яких відтворюється українське суспільство.

Перспектива подальших досліджень означеної проблеми полягає в пошуку шляхів і засобів оптимізації взаємодії глобалізації та життєустрою українського народу в інтересах зміцнення національної безпеки України та забезпечення поступального розвитку українського суспільства.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Аксюмов Б.В. Конфликт цивилизаций в современном мире: дис. ... докт. филос. наук: 09.00.13 – Религиоведение, философская антропология, философия культуры / Аксюмов Борис Владимирович. – Ставрополь: Ставропольский государственный университет, 2009. – 418 с.
2. Білорус О.Г. Глобалізація та глобальний менеджмент: аналіз і реальність сучасних концепцій / О.Г. Білорус // Економічний часопис – ХХІ. – 2003. – № 9. – С. 3-7.
3. Головатий М. Обережно – глобалізація / М.Ф. Головатий // Освіта і управління. – 2004. – т. 7. – № 2. – С. 24-29.
4. Горкіна Л.П. Досвід та шляхи підвищення ефективності реалізації людського потенціалу в трансформаційній економіці України / Л.П. Горкіна // Вісник економічної науки України. – 2009. – № 2. – С. 29-35.
5. Гринів О.І. Українська нація в поліетнічному суспільстві після проголошення незалежності / О.І. Гринів // Європейські перспективи. – 2010. – № 1. – С. 26-31.
6. Зінченко В.В. Глобальна сучасність: основні тенденції, класові протиріччя і перспективи суспільного розвитку / В.В. Зінченко // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць. – Вип. 40. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2010. – С. 208-215.
7. Ільїн В. Ю. Теоретичні аспекти зв'язків світової демографічної та економічної кризи / В.Ю. Ільїн // Інноваційна економіка. – 2010. – №1 (15). – С. 175-179.
8. Кримський С.Б. Цивілізаційний розвиток людства / Сергій Борисович Кримський, Юрій Віталійович Павленко. – К.: Вид-во «Фенікс», 2007. – 316 с.
9. Павленко Ю.В. Цивілізаційні аспекти глобальних протиріч у сучасному світі / Ю.В. Павленко // Освіта і управління. – 2004. – т. 7. – № 2. – С. 9-17.
10. Панарин А.С. Вызов глобализации / А.С. Панарин // Персонал. – 2002. – № 9. – С. 24-30.
11. Панарин А. Глобализация как вызов жизненному миру / А.С. Панарин // Вестник Российской Академии наук. – т. 74. – 2004. – № 7. – С. 619-626.
12. Рашковский Е.Б. Мировые цивилизации и современность / Е.Б. Рашковский, В.Г. Хорос // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 12. – С. 33-41.
13. Сенченко Н.И. Теория и практика невидимых войн / Николай Иванович Сенченко. – Киев: КИТ, 2009. – 504 с.
14. Сенченко М.І. Україна: шляхом незалежності чи неоколонізації? / Микола Іванович Сенченко. – К.: МАУП, 2003. – 120 с.
15. Сухарев М.В. Движение цивилизаций: Россия и Запад / М.В. Сухарев // Полис. – 2005. – № 1. – С. 72-93.

16. Таран В.О. Соціальна філософія: навч. посіб / В.О. Таран, В.М. Зотов, Н.О. Резанова. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 272 с.
17. Хантінгтон С. Зіткнення цивілізацій? / С. Хантінгтон // Філософська і соціологічна думка. – 1996. – № 1-2. – С. 7-29.
18. Шнипко О. Україна перед викликами глобального конкурентного простору / О. Шнипко // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 10. – С. 8-14.

SUMMARY

In the modern world the state of every country is determined by the influence of two main factors: the life organization of people, which is a system providing self-reproduction and development of the social body of the country, and globalization, which has become the most important factor, affecting the fate of the nations. Globalization appears as a global process that creates new social and socio-economic system worldwide, changing the life organization of people of the world and subordinating it to the interests of global monopolies. The confrontation between the West and the countries of other civilization is manifested in the formation of peoples' own life organization. Survival and development of the countries of "golden billion" are provided by the resources of the peoples belonging to the periphery of the capitalist system, and globalization is aimed at the destruction of non-European peoples' life organization. Globalization breaks the connection between national elite and its own people, creates preconditions of destruction of institutional matrix on which society is reproduced.

О. В. КРАСНОКУТСЬКИЙ

ДЖЕРЕЛО ТА РУШІЙНІ СИЛИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ІДЕОЛОГІЇ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Концептуалізуючи процес ідеології державотворення як соціально-філософську категорію, що позначає деяку сукупність державотворчо-ідеологічних станів, що послідовно змінюють один одного, знаходячись у взаємозв'язку, взаємопереходах попереднього й наступного, яка об'єктивно складається і у якій знаходить свій вираз маюча певну спрямованість зміна суттєвих властивостей і відношень, притаманна державотворчій ідеології, що перебуває у розвитку, слід окремо зупинитися на висвітленні питання, що пов'язане із з'ясуванням специфіки джерела та рушійних сил розвитку державотворчого ідеологічного процесуального явища, тобто тих моментів об'єктивної соціальної дійсності, що виступають у ролі дієвого механізму породження й протікання даного феномена.

Певна річ, це допоможе провести з максимальною ефективністю соціально-філософське дослідження проблеми формування ідеології державотворення як сукупності теоретично обгрунтованих ідей і поглядів на державно-політичне буття, які сприймаються суб'єктом як правильні й потрібні у вирішенні практичних завдань зі створення якісно нової держави.

У зв'язку з цим зауважимо, що автори праць у галузі ідеологознавства, серед яких В. Афанасьєв, Г. Журавльов, О. Заздравнова, В. Кузнецов, В. Таран, І. Троценко, В. Ядов та інші, традиційно обходять своєю увагою як постановку прямого питання про виявлення джерела та рушійних сил ідеологічних процесів, а тим більше процесу ідеології державотворення, так і пошук чітких відповідей на нього. Хоча очевидно, що без вирішення цього завдання загальна картина концептуалізації будь-якого ідеологічного феномена, у даному випадку – державотворчої ідеології, буде мати дещо незавершений та неповноцінний вигляд. «Дослідити рушійні причини, які ясно або неявно, безпосередньо або в ідеологічній, може, навіть у фантастичній формі відбиваються як свідомі спонуки в головах діючих мас та їх вождів, так званих великих людей, – це єдиний шлях, що веде до пізнання законів, які панують в історії взагалі і в її окремі періоди або в окремих країнах» [1, 294], – писав свого часу Ф. Енгельс у своїй знаменитій праці «Людвіг Фейєрбах і кінець класичної німецької філософії».

Вважаємо, що вирішення вищезазначеного питання, з'ясування особливості джерела та рушійних сил розвитку процесу ідеології державотворення, лежить у напрямку осмислення таких явищ дійсності, як інтереси та потреби. Оскільки саме ці феномени розглядаються сучасною соціально-філософською думкою у якості чинників, що детермінують розгортання усіх соціальних процесів у історичному просторі-часі. «Разом з потребами та цінностями, інтереси, спонукаючи